

Verklaring inzake de belangrijkste ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren MN Vermogensbeheer BV

30 juni 2024

Financiële marktdeelnemer

Mn Services Vermogensbeheer B.V.

LEI Code 50APJ35MIXAM2BY1Z45

Samenvatting

Mn Services Vermogensbeheer B.V. ('MN') met LEI Code 50APJ35MIXAM2BY1Z45¹, neemt de belangrijkste ongunstige effecten van zijn beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren in aanmerking. Deze verklaring is de geconsolideerde verklaring inzake de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren van MN.

Deze verklaring inzake de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren heeft betrekking op de referentieperiode van 1 januari 2023 tot en met 31 december 2023. In 2023 is voor het eerst gerapporteerd over de gemeten belangrijkste ongunstige effecten over het voorgaande jaar. Die rapportage had betrekking op 2022. Deze verklaring wordt opgesteld uit hoofde van Europese wetgeving over duurzaamheid, namelijk de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR), en wordt jaarlijks vóór juli geactualiseerd met de gemeten belangrijkste ongunstige effecten. Beleggingsbeslissingen hebben effect op de wereld. Zo kunnen beleggingen gunstige, maar ook ongunstige gevolgen hebben op duurzaamheidsfactoren. Deze duurzaamheidsfactoren hebben betrekking op een breed scala van ecologische-, sociale- en werkgelegenheidszaken. Denk bijvoorbeeld aan de eerbiediging van mensenrechten of het behoud van biodiversiteit.

In de SFDR is een aantal onderwerpen aangemerkt als belangrijkste negatieve effecten op duurzaamheidsfactoren in de vorm van 14 verplichte indicatoren over duurzaamheidsfactoren voor bedrijven, 2 verplichte indicatoren voor overheden en supranationale instellingen², en 2 verplichte indicatoren voor vastgoedactiva. Verder zijn er 2 aanvullende indicatoren over ESG-onderwerpen geselecteerd door MN. Dit betreft de indicatoren 'Beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstofemissiereductie' en 'Ontbreken van een mensenrechtenbeleid'.

Veel van deze onderwerpen worden meegenomen in beleggingsbeslissingen in grote delen van de aandelen-, bedrijfsobligatie-, staatsobligatie- en vastgoedportefeuilles. Dit houdt in dat de desbetreffende indicator of een vergelijkbaar onderwerp is opgenomen in het uitsluitingsbeleid, de samenstelling van de beleggingsportefeuilles, het stembelief, of een engagementprogramma.

1 Een LEI code is een uniek nummer waarmee financiële toezichthouders (zoals de Autoriteit Financiële Markten) transacties wereldwijd volgen en, wanneer nodig, ingrijpen. Het doel is om de financiële markten transparanter te maken, beleggingsrisico's beter te beheersen en beleggers te beschermen.

2 Supranationale instellingen hebben de bevoegdheid om besluiten te nemen die boven de nationale wetten uitgaan, zoals de Verenigde Naties.

Beschrijving van de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste ongunstige effecten van beleggingen op duurzaamheidsfactoren opgenomen. Ieder jaar voor 30 juni wordt deze tabel geactualiseerd met de metingen over het voorafgaande jaar, gemeten per kwartaal. Per ongunstig effect is een score opgenomen die iets zegt over de omvang van de gemeten ongunstige effecten. Ook is beschreven welke activiteiten worden ondernomen om deze te beperken. Hierbij geldt dat er verschillende soorten activiteiten kunnen worden ondernomen, zoals het gebruik van stemrecht als aandeelhouder, het aangaan van een dialoog met ondernemingen of uitsluiting van bepaalde beleggingen.

Indicatoren voor ondernemingen waarin is belegd

Indicator ongunstige effecten op duurzaamheid	Parameter	Effecten 2023	Effecten 2022	Toelichting	Genomen maatregelen en voor de volgende referentieperiode geplande maatregelen en vastgestelde streef-doelen	
Klimaat- en andere milieu-indicatoren						
Broeikasgasemissies	1. BKG-emissies	Scope 1- BKG-emissies	2.885.715,88 tCO ₂ e	3.404.554,05 tCO ₂ e	Er is een daling van de BKG-emissies geweest, veroorzaakt door de verschuiving van Amerikaanse bedrijfsobligaties naar Europese bedrijfsobligaties en door een nieuwe strategie met een hoger niveau van Environmental, Social en Governance (ESG) integratie binnen de opkomende landen aandelenportefeuille.	<p>Genomen maatregelen</p> <p>In de aandelen-, bedrijfsobligaties en private equity portefeuilles worden verschillende acties genomen die als doel hebben om bij te dragen aan het beperken van de uitstoot van broeikasgassen in de reële economie. Er wordt o.a. gebruik gemaakt van ESG screenings die er op gericht zijn om bedrijven die zich onvoldoende inzetten om de energietransitie te realiseren te verwijderen uit de portefeuille. Zo worden in de aandelenportefeuille in een aantal carbon intensieve sectoren bedrijven verwijderd die relatief slecht scoren ten opzichte van andere bedrijven in dezelfde sector op basis van een energietransitie beoordeling, waarin o.a. de huidige uitstoot, de maatregelen die het bedrijf neemt en het ambitieniveau van doelstellingen die het bedrijf zet worden meegewogen. Er wordt gebruik gemaakt van sector specifieke beoordelingen.</p> <p>In de portefeuille die resteert, worden bedrijven gemotiveerd om verdere stappen te nemen middels het engagement en stembeleid. Het engagementprogramma dat wij namens onze opdrachtgevers uitvoeren is in 2023 uitgebreid naar bedrijven aan de vraagkant in de energie sectoren. Ook is in 2023 een groot aantal olie en gas bedrijven uitgesloten als gevolg van een beperkte voortgang op onze engagementdoelstellingen. Daar waar gebruik gemaakt wordt van actief beheer, worden beheerders mede geselecteerd en beoordeeld op basis van hun kennis en ervaring ten aanzien van ESG aspecten.</p> <p>Geplande maatregelen</p> <p>Jaarlijks, ook in 2024, worden de bedrijven in onze beursgenoteerde aandelen en obligatieportefeuilles beoordeeld op basis van verschillende klimaatcriteria. De bedrijven die niet aan deze criteria voldoen, komen niet in aanmerking voor opname in de portefeuille. Daarnaast worden de beheerders beoordeeld op o.a. hun vermogen om ESG aspecten mee te wegen in de beleggingsbeslissingen. In 2024 vervolgen we onze dialoog met de resterende olie-en gasbedrijven. Vanaf 2024 richt het engagementprogramma energietransitie zich in toenemende mate op beleidsmakers en bedrijven en organisaties in de waardeketen van CO₂-intensieve bedrijven.</p> <p>Vastgestelde streefdoelen</p> <p>We hanteren de volgende reductie-doelstellingen voor uitstoot-intensieve sectoren voor 2030:</p> <ul style="list-style-type: none"> Luchtvaartmaatschappijen: 616,00 gram CO₂ per RTK (Revenue tonne kilometres) Aluminiumproducenten: 4,73 ton CO₂e per geproduceerde ton aluminium Autofabrikanten: een gemiddelde uitstoot van 30,68 gram CO₂ van nieuw geproduceerde auto's per kilometer Cementproducenten: 0,42 ton CO₂ per geproduceerde ton cementproduct Elektrische nutsbedrijven: 0,14 ton CO₂e per geproduceerde megawattuur energie Olie- & Gasindustrie: 40,95 gram CO₂e per geproduceerde megajoule energie Staalproducenten: 1,13 ton CO₂ per geproduceerde ton staal <p>Daarnaast hebben we de ambitie om uiterlijk per 2030 geen bedrijven meer in de portefeuille te hebben die niet aan het Parijsakkoord voldoen.</p>
		Scope 2-BKG-emissies	657.925,83 tCO ₂ e	770.169,78 tCO ₂ e	Er is gedurende de tijdsperiode vermogen onttrokken van de aandelenportefeuilles, hierdoor is de algehele scope 2 uitstoot gedaald. Vooral in de sectoren met een relatief hoge scope 2 uitstoot is er een lagere allocatie, met het grootste effect in de sector 'Elektronische componenten'.	
		Scope 3- BKG-emissies (vanaf 1 januari 2023)	30.670.672,19 tCO ₂ e	37.507.652,49 tCO ₂ e	De sterkste daling is in de sector: 'Industriële Conglomeraten', waar zowel de uitstoot als het belegd vermogen is gedaald. Gedurende de periode is het engagementprogramma over de energietransitie uitgebreid, waarbij er een aantal grote uitstoters zijn uitgesloten. Daarnaast zijn er door een nieuwe strategie met een hoger niveau van ESG integratie binnen de opkomende landen aandelenportefeuille minder bedrijven in de portefeuille. Dit leidde vooral tot verkopen in de olie-en gas sector, welke een hoge scope 3 uitstoot heeft.	
		Totale BKG-emissies	34.214.313,90 tCO ₂ e	41.682.376,31 tCO ₂ e	De databeschikbaarheid voor bedrijfsobligaties in opkomende landen is substantieel lager, zowel in vergelijking tot andere markten als bij aandelen. Hierdoor hebben individuele transacties binnen de opkomende landen bedrijfsobligatieportefeuille veel invloed op de BKG-emissies.	
	2. Koolstofvoetafdruk	Koolstofvoetafdruk	26,44 tCO ₂ e/€ mln	29,91 tCO ₂ e/€ mln	De koolstofvoetafdruk is aanzienlijk lager vanwege een verschuiving in de bedrijfsobligatieportefeuille van Amerikaanse bedrijfsobligaties naar Europese bedrijfsobligaties. De grootste daling heeft plaatsgevonden in de sectoren 'Industriële Conglomeraten', 'Metalen & Productie' en 'Detailhandel'. Er is binnen deze sectoren een lagere allocatie en een lagere koolstofvoetafdruk per bedrijf.	
	3. BKG-intensiteit ondernemingen waarin is belegd.	BKG-intensiteit ondernemingen waarin is belegd.	77,06 tCO ₂ e/€ mln omzet	91,56 tCO ₂ e/€ mln omzet	Het hoofdzakelijk effect wordt veroorzaakt door bedrijven die in het verleden actief waren in de sector fossiele brandstoffen maar in 2023 niet meer. Daarnaast wordt een gedeelte van de daling veroorzaakt door lagere databeschikbaarheid.	
	4. Blootstelling aan ondernemingen actief in de sector fossiele brandstoffen.	Aandeel beleggingen in ondernemingen actief in de sector fossiele brandstoffen.	3,99%	4,68%	Het hoofdzakelijk effect wordt veroorzaakt door bedrijven die in het verleden actief waren in de sector fossiele brandstoffen maar in 2023 niet meer. Daarnaast wordt een gedeelte van de daling veroorzaakt door lagere databeschikbaarheid.	
					<p>Genomen maatregelen</p> <p>In 2023 is een groot aantal olie- en gasbedrijven uitgesloten als gevolg van een beperkte voortgang op onze engagementdoelstellingen.</p> <p>Geplande maatregelen</p> <p>Met de resterende fossiele brandstof producenten in de aandelenportefeuille wordt de dialoog in 2024 voortgezet.</p>	

Indicator ongunstige effecten op duurzaamheid	Parameter	Effecten 2023	Effecten 2022	Toelichting	Genomen maatregelen en voor de volgende referentieperiode geplande maatregelen en vastgestelde streefdoelen	
	5. Aandeel verbruik en opwekking niet-hernieuwbare energie.	Aandeel verbruik van niet-hernieuwbare energie en opwekking van niet-hernieuwbare energie van ondernemingen waarin is belegd, uit niet-hernieuwbare energiebronnen, ten opzichte van hernieuwbare energiebronnen, uitgedrukt als percentage van de totale energiebronnen.	26,96%	36,45%	De afname wordt veroorzaakt door een sterke daling van de databeschikbaarheid. Bepaalde data is nog niet beschikbaar op het moment van schrijven, we sturen actief op hogere datakwaliteit en beschikbaarheid bij onze dataleveranciers.	<p>Genomen maatregelen We beleggen in de aandelenportefeuille niet in elektriciteitsmaatschappijen die binnen de sector tot de laagst scorende 20% behoren op een energietransitie score. In de bedrijfsobligatieportefeuille wordt niet geïnvesteerd in bedrijven waarvan de omzet voor meer dan 30% gebaseerd is op energieopwekking met behulp van kolen. Middels het dialoogprogramma dat wij namens opdrachtgevers uitvoeren stimuleren we achterblijvers in deze sector om het gebruik van kolen voor energieopwekking uit te faseren en vragen we bedrijven om zich te committeren aan een 1,5 graden pad.</p> <p>We voeren engagement met bedrijven in sectoren die relatief veel energie verbruiken: de staalsector, cementsector, chemische industrie en producenten van industriële goederen. We stimuleren deze bedrijven om minder afhankelijk te worden van niet-hernieuwbare energie en, waar mogelijk, hernieuwbare energie te gebruiken.</p> <p>Geplande maatregelen Jaarlijks, ook in 2024, worden de bedrijven in onze beursgenoteerde aandelen en obligatieportefeuilles beoordeeld op basis van verschillende klimaatcriteria. De bedrijven die niet aan deze criteria voldoen, komen niet in aanmerking voor opname in de portefeuille. Daar waar gebruik gemaakt wordt van actief beheer, worden beheerders mede geselecteerd en beoordeeld op basis van hun kennis en ervaring ten aanzien van ESG aspecten.</p>
	6. Intensiteit energie-verbruik per sector met grote klimaateffecten ³ .	Energieverbruik in GWh per miljoen EUR aan inkomsten van ondernemingen waarin is belegd, per sector met grote klimaateffecten.	A: 0,08 B: 1,66 C: 0,48 D: 2,12 E: 1,95 F: 0,22 G: 0,07 H: 0,70 L: 0,36	A: 2,01 B: 1,62 C: 0,00 D: 7,39 E: 2,54 F: 0,26 G: 0,15 H: 1,06 L: 0,61	De sterke daling bij sector D wordt veroorzaakt door verbeterde datakwaliteit en een lagere databeschikbaarheid. De daling bij sector A wordt veroorzaakt door de verkoop van bedrijven in de sector: 'Papieren en bos producten'.	<p>Genomen maatregelen We monitoren waar mogelijk de klimaatperformance van onze beleggingen op basis van sector specifieke carbon intensiteitsmaatstaven. Hierop zijn ook doelstellingen gezet voor 2030. Om hier naartoe te bewegen wordt o.a. gebruik gemaakt van ESG screenings die erop gericht zijn om bedrijven die zich onvoldoende inzetten om de energietransitie te realiseren te verwijderen uit de portefeuille. Zo worden in de aandelenportefeuille in een aantal carbon intensieve sectoren bedrijven verwijderd die relatief slecht scoren ten opzichte van andere bedrijven in dezelfde sector op basis van een energietransitie beoordeling, waarin o.a. de huidige uitstoot, de maatregelen die het bedrijf neemt en het ambitieniveau van doelstellingen die het bedrijf zet worden meegewogen. Er wordt gebruik gemaakt van sectorspecifieke beoordelingen.</p> <p>Geplande maatregelen Jaarlijks, ook in 2024, worden de bedrijven in onze beursgenoteerde aandelen en obligatieportefeuilles beoordeeld op basis van verschillende klimaatcriteria. De bedrijven die niet aan deze criteria voldoen, komen niet in aanmerking voor opname in de portefeuille. Daarnaast worden de beheerders beoordeeld op o.a. hun vermogen om ESG aspecten mee te wegen in de beleggingsbeslissingen. Het engagementprogramma wordt voortgezet in 2024.</p>

3 Sectie a — landbouw, bosbouw en visserij; sectie b — winning van delfstoffen; sectie c — industrie; sectie d — productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht; sectie e — distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering; sectie f — bouwnijverheid; sectie g — groot- en detailhandel: reparatie van auto's en motorfietsen; sectie h — vervoer en opslag; sectie l — exploitatie van en handel in onroerend goed.

Indicator ongunstige effecten op duurzaamheid		Parameter	Effecten 2023	Effecten 2022	Toelichting	Genomen maatregelen en voor de volgende referentieperiode geplande maatregelen en vastgestelde streefdoelen
Biodiversiteit	7. Activiteiten met negatieve gevolgen voor biodiversiteitsgevoelige gebieden.	Aandeel beleggingen in ondernemingen met vestigingen/ activiteiten in of bij bio-diversiteitsgevoelige gebieden wanneer de activiteiten van die ondernemingen negatieve gevolgen voor die gebieden hebben.	5,87%	2,57%	De datakwaliteit en databeschikbaarheid zijn dit jaar gestegen waardoor het gerapporteerde cijfer accurater is geworden.	<p>Genomen maatregelen Begin 2023 hebben we met zes bedrijven engagement gevoerd op het onderwerp biodiversiteit, waarbij de focus lag op het voorkomen van ontbossing in de toeleveringsketen van bedrijven. Eind 2023 zijn vijf bedrijven toegevoegd aan het engagement, als onderdeel van Nature Action 100 en het engagement via FAIRR op de eiwittransitie. Beide samenwerkingsverbanden zijn een wereldwijd door investeerders geleid initiatief gericht op het aanpakken van het verlies aan biodiversiteit en het beschermen van ecosystemen. We zullen bij het engagement een sectorspecifieke benadering hanteren en engagement voeren op onderwerpen die voor wat betreft impact op biodiversiteit het meest materieel zijn voor een bepaalde sector.</p> <p>In de ESG screenings die toegepast worden op de aandelen- en obligatieportefeuilles wordt de performance op de onderwerpen biodiversiteit en landgebruik en grondstoffengebruik meegewogen, voor de bedrijven waarvoor deze onderwerpen als relevant worden gezien.</p> <p>Geplande maatregelen In de passief beheerde beursgenoteerde aandelenportefeuille worden in 2024 nieuwe selectiecriteria geïntroduceerd, waaronder twee criteria die betrekking hebben op de prestaties van bedrijven op het thema biodiversiteit.</p>
Watergehalte	8. Emissies in water	Door de ondernemingen waarin is belegd veroorzaakte emissies in water (in ton) per miljoen EUR aan beleggingen, uitgedrukt als gewogen gemiddelde.	0,002	2,83	De data beschikbaarheid ten opzichte van vorig jaar is sterk afgenomen. Voor deze indicator is er erg weinig data beschikbaar, dit beïnvloedt de betrouwbaarheid van de gerapporteerde effecten.	<p>Genomen maatregelen In de ESG screenings die toegepast worden op de aandelen- en obligatieportefeuilles wordt de performance op het onderwerp watergebruik meegewogen, voor de bedrijven waarvoor dit onderwerp als relevant wordt gezien.</p> <p>Geplande maatregelen In de passief beheerde beursgenoteerde aandelenportefeuille worden in 2024 nieuwe selectiecriteria geïntroduceerd, waaronder criteria die betrekking hebben op de prestaties van bedrijven op de thema's waterschaarste en afval.</p>
Afval	9. Aandeel gevaarlijk afval en radioactief afval.	Door de ondernemingen waarin is belegd, geproduceerd gevaarlijk afval en radioactief afval (in ton) per miljoen EUR aan beleggingen, uitgedrukt als gewogen gemiddelde.	0,13	36,26	De verschillen zijn te verklaren door de verbeterde datakwaliteit en databeschikbaarheid. Hoewel de databeschikbaarheid is verbeterd, is deze in zijn algemeenheid nog steeds laag. Dit beïnvloedt de betrouwbaarheid van de gerapporteerde effecten.	<p>Genomen maatregelen In de ESG screenings die toegepast worden op de aandelen en obligatieportefeuilles wordt de performance op de onderwerpen verpakkingsmaterialen en afvalmanagement, elektronisch afval en schadelijke stoffen en afvalstoffen meegewogen, voor de bedrijven waarvoor deze onderwerpen als relevant wordt gezien.</p> <p>Geplande maatregelen In de passief beheerde beursgenoteerde aandelenportefeuille worden in 2024 nieuwe selectiecriteria geïntroduceerd, waaronder criteria die betrekking hebben op de prestaties van bedrijven op de thema's waterschaarste en afval.</p>

Indicator ongunstige effecten op duurzaamheid		Parameter	Effecten 2023	Effecten 2022	Toelichting	Genomen maatregelen en voor de volgende referentieperiode geplande maatregelen en vastgestelde streefdoelen
Indicatoren voor sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten, en bestrijding van corruptie en omkoping						
Sociale thema's en arbeidsomstandigheden	10. Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).	Aandeel beleggingen in ondernemingen die betrokken zijn geweest bij schendingen van het VN Global Compact of van de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen.	0,25%	0,44%	Door een stijging van het aantal bedrijven binnen het engagement-programma zijn er meer bedrijven met schendingen uitgesloten. Daarnaast zijn er bedrijven in de portefeuille die in 2022 rood scoorden op de indicator vooruitgegaan, waardoor ze per 2023 oranje scoorden. Voor deze indicator is er erg weinig data beschikbaar, dit beïnvloedt de betrouwbaarheid van de gerapporteerde effecten.	<p>Genomen maatregelen We voeren namens opdrachtgevers engagement met bedrijven die de beginselen van de Global Compact of de OESO-richtsnoeren schenden. In 2023 maakten 78 bedrijven onderdeel uit van één van de engagementprogramma's gericht op mensenrechten en arbeidsomstandigheden.</p> <p>Als ondertekenaar van het IMVB-convenant committeren we ons aan een aanpak waarbij de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen, het daarbij behorende sectorspecifieke richtsnoer, en de United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights als basis worden genomen om ESG-risico's te identificeren, te prioriteren en te adresseren.</p> <p>Geplande maatregelen We scherpen in 2024 ons stembeleid aan door toevoeging van een bepaling over mensenrechten due diligence.</p>
	11. Ontbreken van procedures en compliance mechanismen voor het monitoren van de naleving van de beginselen van het VN Global Compact en de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen.	Aandeel beleggingen in ondernemingen zonder een beleid voor het monitoren van de naleving van de beginselen van het VN Global Compact en de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen of zonder regelingen voor de afhandeling van klachten waarmee schendingen van die VN-beginselen of OESO-richtsnoeren kunnen worden aangepakt.	26,66%	28,58%	Het hoofdzakelijke effect wordt veroorzaakt door bedrijven in de portefeuille die in 2022 geen beleid hadden dat aan de voorwaarden voldeed dit in 2023 wel hebben.	
	12. Niet-gecorrigeerde loonkloof tussen mannen en vrouwen.	Gemiddelde niet-gecorrigeerde loonkloof tussen mannen en vrouwen bij ondernemingen waarin is belegd.	3,02 %	2,37 %	Het grootste verschil wordt veroorzaakt door een toegenomen databeschikbaarheid. Daarnaast is er een stijging van de niet-gecorrigeerde loonkloof bij banken. Bij deze banken wordt er relatief veel cash aangehouden. Deze gelden worden eveneens meegenomen in de berekening van de PAI indicator. Voor deze indicator is er erg weinig data beschikbaar, dit beïnvloedt de betrouwbaarheid van de gerapporteerde.	<p>Genomen maatregelen We sturen niet direct op deze indicator.</p> <p>Geplande maatregelen We verwachten in 2024 geen maatregelen te nemen rondom deze indicator.</p>
	13. Genderdiversiteit Raad van Bestuur.	Gemiddelde verhouding tussen aantal vrouwelijke en mannelijke leden in de Raad van Bestuur van ondernemingen waarin is belegd, uitgedrukt als percentage van alle leden in de Raad van Bestuur.	32,60%	32,22%	Het verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door een verandering in de man/vrouw verhouding in het bestuur bij banken. Bij deze banken wordt er relatief veel cash aangehouden. Deze gelden worden eveneens meegenomen in de berekening van de PAI indicatoren.	<p>Genomen maatregelen Namens opdrachtgevers stemmen wij TEGEN verkiezing van de voorzitter van de benoemingscommissie (uitgezonderd nieuwe kandidaten), indien er geen vrouwen zitting hebben in het bestuur en tegelijkertijd geen van de voorgedragen nieuwe kandidaten vrouw is. Deze richtlijn zal ook worden toegepast in die gevallen waarin de bestuurdersverkiezing tot één besluit is samengevoegd (en de voorzitter van de benoemingscommissie één van de kandidaten is). Mochten er in bepaalde landen al strengere marktgebruiken of wettelijke vereisten gelden dan worden deze als norm gehanteerd.</p> <p>Geplande maatregelen We verwachten in 2024 geen aanvullende maatregelen te nemen rondom deze indicator.</p>
	14. Blootstelling aan controversiële wapens (anti-persoonsmijnen, clustermunitie, chemische wapens en biologische wapens).	Aandeel beleggingen in ondernemingen die zijn betrokken bij de productie of verkoop van controversiële wapens.	0,00%	0,00%	N.V.T.	<p>Genomen maatregelen We sluiten bedrijven uit die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Eind 2023 werden er om deze reden 87 bedrijven uitgesloten.</p> <p>Geplande maatregelen We verwachten in 2024 geen aanvullende maatregelen te nemen rondom deze indicator.</p>

Indicator ongunstige effecten op duurzaamheid		Parameter	Effecten 2023	Effecten 2022	Toelichting	Genomen maatregelen en voor de volgende referentieperiode geplande maatregelen en vastgestelde streefdoelen
Indicatoren voor beleggingen in overheden en supranationale instellingen						
Ecologisch	15. BKG-intensiteit	BKG-intensiteit landen waarin is belegd.	75,78 tCO2e/€ mln GDP	95,36 tCO2e/€ mln GDP	De daling wordt voornamelijk veroorzaakt door missende data van Brazilië, terwijl Brazilië in 2022 een hoge BKG-intensiteit had. Ook bij een aantal kleinere landen is de databeschikbaarheid verminderd. Bepaalde data is nog niet beschikbaar op het moment van schrijven, we sturen actief op hogere datakwaliteit en databeschikbaarheid bij onze dataleveranciers.	<p>Genomen maatregelen We sturen niet direct op deze indicator. Wel selecteren we vermogensbeheerders die de beleggingen beheren mede op basis van de kwaliteit van hun ESG beleid. De beheerders die namens de fondsen beleggen voeren met een deel van de overheden waarin we beleggen gesprekken over hun bijdrage aan het beperken van klimaatverandering.</p> <p>Geplande maatregelen We zijn voornemens om in 2024 een indicator aan ons landenraamwerk toe te voegen waarmee landen beoordeeld worden op hun bijdrage aan de energietransitie. Staatsobligaties en aandelen van staatsbedrijven worden niet opgenomen als een land zeer slecht presteert op deze maatstaf.</p>
Sociaal	16. Landen waarin is belegd met schendingen van sociale rechten.	Aantal landen waarin is belegd met schendingen van sociale rechten (absoluut aantal en relatief aantal gedeeld door alle landen waarin is belegd), als bedoeld in internationale verdragen en overeenkomsten, beginselen van de Verenigde Naties en, in voorkomend geval, nationaal recht.	1 land 0,00% van het belegd vermogen	2 landen 0,00% van het belegd vermogen	In het begin van 2022 was er nog een kleine positie belegd in Turkije, dit is gedurende 2022 verkocht. Daarnaast is er momenteel nog een kleine positie in Tunesië.	<p>Genomen maatregelen We sluiten landen uit die gesanctioneerd zijn door de EU en/of de VN vanwege schendingen van sociale rechten. Eind 2023 werden er 17 landen om deze reden uitgesloten.</p> <p>Aanvullend op deze uitsluiting beleggen we niet in staatsobligaties of staatsbedrijven in autoritaire landen zoals gedefinieerd door de Economist Intelligence Unit.</p> <p>Geplande maatregelen We verwachten in 2024 geen aanvullende maatregelen te nemen rondom deze indicator.</p>

Indicator ongunstige effecten op duurzaamheid		Parameter	Effecten 2023	Effecten 2022	Toelichting	Genomen maatregelen en voor de volgende referentieperiode geplande maatregelen en vastgestelde streefdoelen
Indicatoren voor beleggingen in vastgoedactiva						
Fossiele brandstoffen	17. Blootstelling aan fossiele brandstoffen via vastgoedactiva.	Aandeel beleggingen in vastgoed- activa die een rol spelen bij het winnen, opslaan, vervoeren of produceren van fossiele brandstoffen.	N.V.T.	N.V.T.	N.V.T.	<p>Genomen maatregelen De vastgoedbeleggingen betreffen met name beleggingen in woningen, winkels en kantoren. Een blootstelling aan de fossiele industrie middels vastgoed doet zich derhalve niet voor.</p> <p>Geplande maatregelen We verwachten in 2024 geen aanvullende maatregelen te nemen rondom deze indicator.</p>
Energie efficiëntie	18. Blootstelling aan energie-inefficiënte vastgoedactiva.	Aandeel beleggingen in energie-inefficiënte vastgoedactiva.	35,18%	22,24%	Het verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door een hogere databeschikbaarheid.	<p>Genomen maatregelen We hebben onze klimaatdoelen vertaald in klimaatactieplannen voor beleggingen in vastgoed. We selecteren vastgoedbeheerders die zich inzetten voor CO₂-reductie en stimuleren hen waar nodig tot meer ambitie. Dit met als doel het terugdringen van blootstellingen naar energie-inefficiënt vastgoed. We vragen beheerders concrete plannen uit te werken om vastgoedobjecten in lijn met de CRREM-paden te brengen, inclusief een planning voor renovatie, installatie zonnepanelen en vervanging van warmte-systemen. De beheerders van de Nederlandse en internationale vastgoed-portefeuilles ontwikkelen deze plannen en zijn met name actief met het implementeren hiervan.</p> <p>Daarnaast hebben we in 2023 het ESG-beleid van Beursgenoteerd Vastgoed verder aangescherpt en uitgebreid. Hiermee willen we beter inzicht krijgen in de kWh- en CO₂-intensiteit en CO₂-uitstoot voor scope 1, 2 en 3 van de vastgoedbeleggingen.</p> <p>Geplande maatregelen In 2024 voeren wij de dialoog met de beheerders om de verduurzamingsplannen verder door te ontwikkelen en te implementeren. Hierbij ligt de focus op gerichte korte termijn decarbonisatie-acties en de lange termijn strategische planning inclusief budgettering.</p> <p>Vastgestelde streefdoelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • We hebben de ambitie om alleen te investeren in vastgoedbeheerders met een minimale GRESB-score van drie sterren (op het niveau van de fondsbeheerders) en met een in 2025 beoogd gemiddelde van ten minste vier sterren (van de vijf sterren). • We hebben de ambitie om de uitstoot-intensiteit van de beleggingen in lijn te brengen met een 1,5-graden scenario, conform de Carbon Risk Real Estate Monitor (CRREM)-methode. Dit is een methode waarmee per vastgoedsector per land de benodigde reductie van de CO₂ intensiteit/ m² wordt bepaald tot aan 2050. <p>Voorlopige doelstelling 2030: uitstoot per m² met 40% omlaag ten opzichte van 2020 CRREM-paden.</p>

Andere indicatoren voor de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren

Indicatoren voor ondernemingen waarin is belegd

Indicator ongunstige effecten op duurzaamheid	Parameter	Effecten 2023	Effecten 2022	Toelichting	Genomen maatregelen en voor de volgende referentieperiode geplande maatregelen en vastgestelde streefdoelen
Klimaat- en andere milieu-indicatoren					
Emissies	4. Beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstof-emissiereductie.	Aandeel beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstof-emissiereductie die aansluiting bij de Overeenkomst van Parijs beogen.	6,49%	9,14%	<p>Het hoofdzakelijke effect wordt veroorzaakt doordat veel ondernemingen die in 2022 geen initiatieven voor koolstofemissiereductie hadden deze in 2023 wel hebben. Daarnaast is het aantal bedrijven binnen de aandelenportefeuille zonder koolstofemissie reductie initiatief gedaald door een nieuwe strategie in de opkomende landen aandelenportefeuille met een hoger niveau van ESG integratie.</p> <p>Genomen maatregelen We maken gebruik van ESG screenings die er op gericht zijn om bedrijven die zich onvoldoende inzetten om de energietransitie te realiseren te verwijderen. Zo worden in de aandelenportefeuille in een aantal carbon intensieve sectoren bedrijven verwijderd die relatief slecht scoren ten opzichte van andere bedrijven in dezelfde sector op basis van een energietransitie beoordeling, waarin o.a. de maatregelen die het bedrijf neemt en het ambitieniveau van doelstellingen die het bedrijf zet worden meegewogen. Er wordt gebruik gemaakt van sector specifieke beoordelingen.</p> <p>In de portefeuille die resteert, worden bedrijven gemotiveerd om verdere stappen te nemen middels het engagement en stembeleid.</p> <p>Geplande maatregelen In 2024 vervolgen we onze dialoog met de resterende olie-en gasbedrijven. Vanaf 2024 richt het engagementprogramma energietransitie zich in toenemende mate op beleidsmakers en bedrijven en organisaties in de waardeketen van CO₂-intensieve bedrijven.</p> <p>Verder willen we klimaatcriteria in de aandelenportefeuille aanscherpen.</p>
Indicatoren voor sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping					
Mensenrechten	9. Ontbreken van een mensenrechtenbeleid.	Aandeel beleggingen in entiteiten zonder mensenrechtenbeleid.	2,14%	5,36%	<p>Het voornaamste effect wordt veroorzaakt door ondernemingen die in 2022 geen mensenrechtenbeleid hadden deze in 2023 wel hebben. Daarnaast is het aantal bedrijven zonder mensenrechtenbeleid binnen de opkomende landen aandelenportefeuille gedaald door een nieuwe strategie met een hoger niveau van ESG integratie.</p> <p>Genomen maatregelen We voeren namens opdrachtgevers engagement met bedrijven die de beginselen van de Global Compact of de OESO-richtsnoeren schenden. In 2023 maakten 78 bedrijven onderdeel uit van een van de engagementprogramma's gericht op mensenrechten en arbeidsomstandigheden. Hierbij wordt getoetst of bedrijven een mensenrechtenbeleid hebben.</p> <p>MN heeft het IMVB Convenant ondertekend. Als ondertekenaar committeren we ons aan een aanpak waarbij de OESO richtsnoeren en de UNGP's als basis worden genomen om ESG-risico's te identificeren, te prioriteren en te adresseren.</p> <p>Geplande maatregelen We scherpen in 2024 ons stembeleid aan door toevoeging van een bepaling over mensenrechten due diligence. Het hebben van een mensenrechtenbeleid maakt onderdeel uit van gedegen mensenrechten due diligence.</p>

Beschrijving van het beleid voor de identificatie en prioritering van de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren

Prioritering van thema's

De prioriteiten van MN omtrent de belangrijkste ongunstige effecten hangen sterk samen met die van haar opdrachtgevers, de pensioenfondsen. Om belangrijke ESG-thema's te identificeren, beoordelen en implementeren heeft MN een proces ontwikkeld waarvan de uitkomst is vormgegeven in een ESG-matrix. In deze matrix wordt de impact van MN's beleggingsactiviteiten op mens, milieu en samenleving (ESG) in kaart gebracht en omgekeerd. Met de ESG-matrix als tool kan MN uitdrukken welke ESG-thema's voor haar klanten materieel zijn en prioriteit moeten krijgen.

Bronnen die ten grondslag liggen aan deze risicoanalyse bestaan uit informatie van dataproviders, publiek beschikbare (bedrijfs)informatie, en informatie die naar voren komt uit gesprekken met stakeholders, zoals NGO's en vakbonden.

In het daaropvolgende prioriteringsproces kijkt MN enerzijds naar thema's die prioriteit moeten krijgen op basis van due diligence, gebaseerd op de mate van de ernst van de gevolgen en de waarschijnlijkheid dat het risico zich voordoet. Hierbij wordt de ernst van de gevolgen beoordeeld op basis van de schaal, reikwijdte en onomkeerbaarheid van de geïdentificeerde negatieve impacts. Anderzijds kijkt MN welke thema's aansluiten bij de voorkeuren en identiteit van haar opdrachtgevers en de pensioendeelnemers.

Voor de meest relevante ESG-thema's wordt een visie uitgewerkt in een position paper. Hierin wordt ook vastgelegd welk instrument het meest geschikt is om met het geprioriteerde thema aan de slag te gaan en de geïdentificeerde ongunstige effecten te beperken.

Het hierboven beschreven proces van de identificatie en prioritering van duurzaamheidsthema's lag ook ten grondslag aan de selectie van de aanvullende indicatoren voor de belangrijkste ongunstige effecten ('beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstofemissie-reductie' en 'het ontbreken van een mensenrechten-beleid'). Deze onderwerpen vormen een belangrijke basis voor de duurzaamheidsthema's waar MN zich op richt, zijn relevant voor de ondernemingen waarin wordt belegd en zijn goed meetbaar.

Onze aanpak om ongunstige effecten te beperken

De wijze waarop MN rekening houdt met de belangrijkste negatieve effecten van de beleggingen op duurzaamheidsfactoren verschilt per onderwerp en beleggingscategorie. MN heeft een aantal instrumenten tot haar beschikking die gebruikt kunnen worden om bij beleggingen rekening te houden met de belangrijkste ongunstige effecten. Deze instrumenten worden hieronder toegelicht.

Uitsluitingen

MN voert het uitsluitingsbeleid van haar opdrachtgevers uit. Landen waarvan de regering is onderworpen aan sancties die door de VN Veiligheidsraad en/of de Europese Unie zijn uitgevaardigd, worden uitgesloten. Dit betekent dat er niet wordt belegd in de staatsobligaties van dergelijke landen. Als ondertekenaar van de principes van de PRI worden daarnaast ondernemingen uitgesloten, wanneer een product of kernactiviteit van een onderneming in strijd is met internationale verdragen, zoals de productie van controversiële wapens. Ook als activiteiten van bedrijven niet passend zijn worden bedrijven principieel uitgesloten. Hierbij kan gedacht worden aan tabak, bont of adult entertainment. Tot slot kunnen bedrijven worden uitgesloten na een onsuccesvolle dialoog. De uitsluitingen van ondernemingen gelden voor alle beleggingscategorieën.

ESG integratie

Via principiële randvoorwaarden aan de portefeuille worden ondernemingen, landen en vastgoed met ondermaatse prestaties op ESG-gebied uitgesloten van de beleggingsportefeuilles om de belangrijkste negatieve effecten op duurzaamheidsfactoren te beperken. Hierbij worden de volgende criteria gehanteerd.

- De duurzaamheid van de bedrijfsvoering van ondernemingen wordt beoordeeld op basis van verschillende onderwerpen, zoals CO₂-uitstoot, energie- en waterverbruik, ethiek, anti-corruptie en mensen- en arbeidsrechten. De overtuiging is dat ondernemingen met een lage of geen ESG-score verantwoordelijk zijn voor de grootste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren. Daarom worden deze ondernemingen uitgesloten van de liquide aandelen en bedrijfsobligatie beleggingsportefeuilles. Ook wordt bij de aandelen-portefeuilles specifiek gekeken naar ondernemingen met activiteiten die een grote impact kunnen hebben op het milieu. Ondernemingen actief in sectoren met een hoog klimaatrisico die het laagste scores, worden uitgesloten van de beleggingsportefeuille om de belangrijkste ongunstige effecten op het milieu te beperken. Ondernemingen in een aantal bedrijfsobligatie portefeuilles worden kwalitatief beoordeeld op ESG-thema's als onderdeel van de kredietbeoordeling.
- MN en haar opdrachtgevers beleggen niet in landen die slecht scoren op financiële en maatschappelijke aspecten om de belangrijkste negatieve effecten van de beleggingen op duurzaamheidsfactoren te beperken. Op grond van het landenraamwerk worden overheden beoordeeld op verschillende onderwerpen zoals de kwetsbaarheid voor klimaatrisico's, de bereidheid en mogelijkheid van landen om zich aan te passen aan klimaatverandering, de mate van democratie en corruptie en de sociale ontwikkeling van een land. Wanneer een land op een van onvoldoende scoort, wordt het land uitgesloten van de staatsobligatie beleggingsportefeuilles.
- Bij vastgoedbeleggingen is de energie-efficiëntie van belang bij de beslissing om te beleggen in een bepaald vastgoedobject. Dit wordt onder andere gemeten aan de hand van energielabels en energieverbruik. In een aantal portefeuilles wordt gewerkt aan mogelijkheden om vastgoed energie efficiënter te maken.

Naast een afbakening van waarin belegd mag worden middels bovenstaande randvoorwaarden, is er ruimte voor de beleggingsteams en externe managers om te beoordelen in welke specifieke bedrijven, landen en vastgoedobjecten wordt belegd. Bij de selectie van externe vermogensbeheerders en beleggingsinstellingen wordt met ESG-kenmerken rekening gehouden. Voor nieuw aangestelde vastgoedmanagers is deelname aan de GRESB-benchmark verplicht. Van alle vermogensbeheerders wordt verwacht dat zij de UN Principles for Responsible Investment (PRI) ondertekenen, een duidelijk ESG-beleid en een goed proces van ESG-integratie hebben. Externe vermogensbeheerders zijn verplicht ESG-kenmerken mee te nemen in hun beleggingsbeslissingen. Ieder jaar worden externe managers beoordeeld op basis van de zogenaamde 'Planet-toets'. Daarbij worden punten gegeven voor het niveau van het beleid, de ESG-integratie en ESG-rapportage.

Actief aandeelhouderschap

Naast het uitsluiten van ondernemingen beoogt MN invloed uit te oefenen op de strategie van ondernemingen om de ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren te beperken. Met een selectie van bedrijven gaat MN namens haar opdrachtgevers in dialoog over hun duurzaamheidsprestaties. Daarnaast voert MN namens haar opdrachtgevers een stembeleid om de dialoog kracht bij te zetten. Hieronder volgt een toelichting.

- Engagement: Door middel van dialoogprogramma's wordt engagement gevoerd over uiteenlopende onderwerpen met een selectie van bedrijven in de beursgenoteerde aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles. Dit engagement is ofwel thematisch van aard op onderwerpen zoals leefbaar loon of inkomen, biodiversiteit, de energietransitie en het beloningsbeleid van bestuurders, ofwel gericht op het mitigeren van specifieke misstanden waarbij bedrijven internationale standaarden omtrent mensen- en arbeidsrechten onvoldoende naleven. Dit laatste type engagement wordt gevoerd indien er ernstige controverses worden gedetecteerd bij ondernemingen naar aanleiding van periodiek uitgevoerde screenings.
- Stemmen: Daarnaast wordt gestemd op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen in de aandelenportefeuilles over onderwerpen als goed ondernemingsbestuur en klimaat.

Verantwoordelijkheden voor het beleid en goedkeuring

Het beleid en processtuk om de belangrijkste ongunstige effecten te identificeren en prioriteren hangt sterk samen met de uitvoering van het stembeleid, het engagement programma, het uitsluitingsbeleid en de beleggingsstrategieën omdat in deze documenten is belegd hoe duurzaamheidsfactoren worden meegenomen in de beleggingsbeslissingen.

De eindverantwoordelijkheid voor het algehele beleggingsbeleid van MN ligt bij het bestuur van Vermogensbeheer B.V., onderdeel van MN Services N.V. Het managementteam Vermogensbeheer is operationeel verantwoordelijk voor de uitvoering van het vermogensbeheer van de opdrachtgevers van MN. Het managementteam Vermogensbeheer rapporteert aan het bestuur van de MN Vermogensbeheer B.V.

Bovenstaande onderdelen zijn vastgelegd in het Verantwoord Beleggen beleid. Dit beleid is goedgekeurd op 13 december 2022 door het bestuur van Vermogensbeheer B.V. en wordt jaarlijks geëvalueerd. In 2023 heeft dit niet geleid tot aanpassingen in het beleid.

Foutmarge methodologieën

De ongunstige effecten die zijn aangemerkt door de SFDR als belangrijk, komen grotendeels overeen met de onderwerpen die MN en haar opdrachtgevers hebben geïdentificeerd. Bij de identificatie en prioritering van de belangrijkste ongunstige effecten wordt gebruik gemaakt van verschillende informatie zoals die van dataproviders en publiek beschikbare informatie. Het is mogelijk dat deze informatie niet altijd accuraat is en er zijn veel verschillende manieren om data te wegen en aggregeren in de vorm van ESG scores. Voor wat betreft de beschikbaarheid van informatie geldt dat met name informatie over grote ondernemingen beter beschikbaar is en dat grote ondernemingen ook eerder blootgesteld worden aan controverses omdat de reikwijdte van hun activiteiten en waardeketen breder is. Dit kan erin resulteren dat voor kleinere ondernemingen of voor onderbelichte beleggingscategorieën bepaalde belangrijke ongunstige effecten tot nog toe onderbelicht zijn in publiek beschikbare informatie.

Beschrijving van de gebruikte databronnen

Voor de indicatoren voor bedrijven en overheden maakt MN gebruik van twee dataproviders om te rapporteren over de belangrijkste ongunstige effecten: Morgan Stanley Capital International (MSCI) en ISS. Deze data-providers zijn gekozen op basis van een uitgebreid selectieproces, waarbij onder meer is gekeken naar de beschikbaarheid en kwaliteit van de data op de PAI indicatoren. ISS data wordt gebruikt voor PAI 1 t/m 3. Voor de overige indicatoren gebruikt MN MSCI data. Deze data is vooralsnog met name beschikbaar voor een aantal beleggingscategorieën, namelijk beursgenoteerde aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.

Voor beleggingen in fondsen die investeren in private, niet-beursgenoteerde bedrijven ('private equity'), is slechts beperkt data beschikbaar. Voor die beleggingen heeft het private equity team van MN via de jaarlijkse due diligence uitvraag informatie opgevraagd bij de betreffende managers. Deze vragen inzake de ongunstige effecten zijn door 31 actieve managers beantwoord. Voor de discontinued en passieve managers (partijen waarbij MN niet deelneemt in het meeste recente fonds) waren dit er 11 van de 22. Van de managers die de questionnaire hebben ingevuld geeft slechts een zeer klein deel aan te (gaan) rapporteren over de PAI-indicatoren. De private equity portefeuille had dato 31-12-2023 een omvang van € 11.888.160.670,- , dit komt neer op circa 8% van het totale belegde vermogen.

MN heeft gekeken of de benodigde data handmatig aangevuld kon worden middels aangeleverde European Data Convergence Initiative (EDCI) datasheets. Deze data bleek uiteindelijk niet van het gewenste kwaliteits- en betrouwbaarheidsniveau. Het EDCI streeft naar verbetering en verwacht de komende jaren een validiteitstoets voor de aangeleverde data te implementeren. Als gevolg verwachten wij dat de informatie uit de vragenlijst volgend jaar van betere kwaliteit zal zijn.

Voor de data inzake vastgoed wordt gebruik gemaakt van data die gerapporteerd wordt door MN en de externe vastgoed vermogens- en fondsbeheerders aan Global Real Estate Sustainability Benchmarks (GRESB).

De vastgoedportefeuille had dato 31-12-2023 een omvang van € 11.126.810.570,- , dit komt neer op circa 8% van het totale belegde vermogen.

Engagementbeleid

MN is als vertegenwoordiger van haar opdrachtgevers een betrokken aandeelhouder en voert als zodanig een engagementbeleid. Dat betekent dat MN toeziet op hoe ondernemingen (waarin zij namens haar opdrachtgevers belegt) omgaan met duurzaamheidsfactoren. Indien nodig gaat MN met deze ondernemingen in gesprek. Op deze manier beoogt MN invloed uit te oefenen op bedrijven. Daarnaast stemt MN op aandeelhoudersvergaderingen van de ondernemingen waarin opdrachtgevers aandelen houden. Een externe partij gespecialiseerd in het adviseren en operationeel ondersteunen van institutionele beleggers op het gebied van stemrecht (ISS) voert het stembeleid uit. Het is mogelijk om van het stembeleid af te wijken wanneer een bedrijf onvoldoende vooruitgang boekt op de vooraf door MN vastgestelde engagementdoelstellingen. Zo kan bijvoorbeeld tegen de herbenoeming of beloning van bestuurders worden gestemd.

Voor alle Nederlands beursgenoteerde ondernemingen geldt dat MN een langdurige dialoog wil aangaan met de bedrijven waarin het belegt. Voor de risico's op de thema's Goed Bestuur, Klimaat en Sociaal geeft MN prioriteit aan het gesprek over onderwerpen met de meest ernstige negatieve impact op samenleving en milieu. MN kijkt daarbij naar de schaal (de omvang van het risico), de reikwijdte en de mate van onomkeerbaarheid van mogelijke negatieve impact. Ook kijkt MN naar waar zij de meeste invloed verwacht uit te kunnen oefenen, om zo ondernemingen aan te sporen om de negatieve impact van hun bedrijfsvoering te helpen oplossen of herstellen.

MN gaat ook de dialoog aan wanneer er zich ernstige incidenten of controverses voordoen in de portefeuille, bijvoorbeeld als er incidenten zijn op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten, milieu, klimaat, en corruptie of omkoping (Global Compact principes van de Verenigde Naties).

Het betrokkenheidsbeleid wordt in samenspraak met opdrachtgevers opgesteld en wordt vervolgens door MN uitgevoerd. Het engagement- en stembeleid worden jaarlijks geëvalueerd en zo nodig aangepast aan bijvoorbeeld veranderde wet- en regelgeving, nieuwe *corporate governance* inzichten, of andere relevante ontwikkelingen. De resultaten van de gemeten belangrijkste ongunstige effecten spelen in deze herziening ook een rol. Wanneer de ongunstige effecten onvoldoende verminderen, zal MN de thema's en het daaraan verbonden stembeleid en/of engagementprogramma heroverwegen.

De volgende ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren worden meegenomen in het stembeleid en in de engagementprogramma's: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, en 13. Voor de aanvullende indicatoren gaat het om: 4 en 9. Wanneer de ongunstige effecten onvoldoende verminderen, kan MN de thema's en het daaraan verbonden stembeleid en/of engagementprogramma heroverwegen.

Meer informatie over het engagementbeleid en het bredere betrokkenheidsbeleid is [hier](#) en [hier](#) te vinden.

Verwijzing naar internationale standaarden

Milieu

Relevante indicatoren:

- Verplichte indicatoren: 1, 2, 3, 4, 5, 6 en 7
- Aanvullende indicatoren: 4

MN onderschrijft het belang van het klimaatakkoord van Parijs. Daarnaast is MN ondertekenaar van het Parijsakkoord, het Nederlandse Klimaatakkoord en de Principles for Responsible Investment (PRI) van de Verenigde Naties.

MN beoogt onder meer klimaatrisico's te beheersen en bij te dragen aan de energietransitie. Een van de middelen die MN gebruikt om invulling te geven aan deze ambitie, is de dialoog voeren met bedrijven die veel kunnen betekenen voor de energietransitie en een groot risico lopen als zij hun bedrijfsmodel niet aanpassen. Om te beoordelen of de reductietargets van een specifiek bedrijf waarmee engagement wordt gevoerd in lijn is met het Parijsakkoord, hanteert MN de sectorspecifieke reductiepaden van het Transition Pathway Initiative (TPI) en het Net Zero Scenario van de International Energy Agency (IEA) uit 2021. Daarnaast wordt rekening gehouden met klimaatverandering bij de ontwikkeling van nieuwe beleggingsstrategieën, bijvoorbeeld door niet te investeren in beleggingen waarvoor de klimaatrisico's groot zijn.

Binnen het engagementprogramma biodiversiteit wordt gevraagd om transparante rapportage en het zetten van targets, in lijn met de doelstellingen die zijn vastgesteld in het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework. De ontwikkelingen die de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden op het gebied van rapportage en standaardzetting, zoals de finale versie van het raamwerk van de Taskforce on Nature-related Financial Disclosures en de eerste science-based targets for nature, bieden handvatten voor bedrijven om rapportage op biodiversiteit te verbeteren.

Jaarlijks rapporteert MN de CO₂-voetafdruk van de beleggingen. Door ondertekening van de Montréal Pledge heeft MN zich gecommitteerd aan het jaarlijks meten en publiceren van de 'carbon footprint' (CO₂-voetafdruk) van de aandelenportefeuille. Ook rapporteert MN over gebruikte meeteenheden en doelstellingen aan de hand van het Task Force on Climate Related Financial Disclosures (TCFD) framework.

Onze [Klimaatactieplannen](#) beschrijven per beleggingscategorie onze ambities en doelstellingen, de maatregelen die we implementeren, en wat ons nog te doen staat.

Arbeidsrechten en mensenrechten

Relevante indicatoren:

- Verplichte indicatoren: 10 en 11
- Aanvullende indicatoren: 9

Het is belangrijk dat bedrijven arbeidsrechten en mensenrechten respecteren én binnen de toeleveringsketen invloed aanwenden zodat hun partners en toeleveranciers dit ook doen. Dan gaat het erom dat overal ter wereld mensen hun werk veilig en gezond kunnen uitoefenen, maar ook dat zij recht hebben op een leefbaar loon of inkomen en dat zij niet bang hoeven te zijn om misstanden op en rond de werkvloer aan te kaarten. Om de voortgang van bedrijven binnen de engagementprogramma's op die onderwerpen te beoordelen, hanteert MN de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen, de UN Guiding Principles on business and Human Rights, de UN Global Compact Principles en de ILO-conventies als belangrijk uitgangspunt.

Goed ondernemingsbestuur

Relevante indicatoren:

- Verplichte indicatoren: 13
- Aanvullende indicatoren: geen

MN vindt het belangrijk dat bedrijven en landen goed worden bestuurd. Bedrijven moeten goede werkgevers zijn door personeel goed te belonen, en rechtvaardig en proportioneel om te gaan met het beloningsbeleid voor de top van het bedrijf. Er moeten duidelijke en transparante procedures zijn voor het ontwikkelen van het beloningsbeleid en bonussen voor bestuurders. Als lange termijn belegger is het voor MN tevens belangrijk dat ondernemingen zich niet richten op maximale winst op de korte termijn, maar op een goede prestatie van de onderneming op lange termijn en houdbaarheid van het bedrijfsmodel. Het beloningsbeleid moet daarom ook gericht zijn op de lange termijn prestaties en houdbaarheid van het bedrijf. De Nederlandse Corporate Governance Code is voor MN een belangrijke leidraad voor het onderwerp goed ondernemingsbestuur.

Historische vergelijking

Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste verschillen tussen 2022 en 2023. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar de kolom 'Toelichting' in de tabel.

Op basis van de PAI-berekeningen en beschikbare data voor onze beheerde beleggingen, lijkt er het afgelopen jaar een positieve trend te zijn en een daling van de ongunstige effecten. Wat betreft een van onze belangrijke thematische onderwerpen, namelijk CO₂-emissies, geldt dat voor onze beheerde beleggingen deze emissies in het afgelopen jaar zowel in absolute termen als in intensiteit zijn afgenomen. Deze ontwikkeling is mede te danken aan de maatregelen die we hebben genomen, waaronder een hogere ESG integratie in de opkomende markten aandelenportefeuille en het uitsluiten van bepaalde bedrijven. We zien in de data ook terug dat er bedrijven zijn die in 2023 positiever scoren op een ongunstig effect door bijvoorbeeld lagere CO₂-emissies of beter beleid.

Bij sommige indicatoren is er nog steeds een beperkte beschikbaarheid van data. In bepaalde gevallen is de beschikbaarheid van data zelfs verminderd ten opzichte van vorig jaar. We zijn proactief bezig met het verbeteren van zowel de kwaliteit als de beschikbaarheid van data bij onze leveranciers. We voeren hierover gesprekken met onze dataleveranciers en zetten ons in voor een hogere kwaliteit en beschikbaarheid van data.